

IX.

Et Bidrag til den danske Psalmehistorie¹⁾

Ved Holger Fr. Rørdam.

Beskjæftige vi os med det 16de Aarhundredes Psalmedigting, da finde vi vel kun faa fremragende Digtere, men desto flere Mænd (og Kvinder) af adelig og uadelig Stand, som have leveret enkelte eller flere Psalmer, der som oftest have en god og sund kristelig Mening og derhos udmærke sig ved en Hjærtelighed, der endnu gjør dem tiltalende, om end Versemaalet mangel en Gang er simpelt nok²⁾.

¹⁾ Jeg benytter Lejligheden til at gjøre en Rettelse i den Meddelelse om tvende danske Psalmedigtere, som forrige Hefte indeholdt (S. 158). Den anførte Folkevisen om Krigen i Ditmarsken kan efter hele sin Karakter neppe være Niels Fædders af Lyskander omtalte Digt om denne Krig; derimod har man udentvivl dette i P. Syvs Kæmpeviser. II, Nr. 53. Ligeledes er jeg bleven gjort opmærksom paa, at den smst. omtalte Psalme: »I Jesu Navn bør al vor Gjerning ske« ogsaa findes i den evangeliske Psalmebog under Nr. 135, hvilket jeg ikke undlader at anmærke, da »man heller ikke bør gjøre en Skjelm Cret«.

²⁾ I Brandts og Helvegs Danske Psalmedigting I ere de fleste af disse Psalmer optrykte. Til mange, og det ofte de bedste, kjende vi dog ikke Forfatterne eller Oversætterne. (Som Rettelse kunde det bemærkes, at Psalmedigteren Jacobus Matthias Strobins i Biografierne gjøres til Doctor, hvilket er urigtigt; D. betyder Dominus, hvilket viser, at Manden var Præst; paa Dansk maa han nok altsaa hedde Hr. Jakob Madsen Strøby). Den Orden, hvori Udgiverne have stillet Psalmerne, forekommer mig ikke heldig, da Disciplens oftere stilles foran Læreren.

Blandt disse er ogsaa den i den danske Statshistorie bekjendte Rigsraad Knud Pedersen Gyldenstjerne til Tim († 1552). Hans »skjønne Vise om vor kristelige Tros Artikler og besønderlig om vor Herres Jesu Kristi Pines Historie, overset af D. Ped. Palladio«, findes optagen i Hans Thomesens og siden i Kingos og Pontoppidans Psalmebøger, og endelig have Brandt og Helveg givet den Plads i »Den danske Psalmedigtning« (I. Nr. 71). Da jeg nylig har været saa heldig at finde Forfatterens eget Udkast, vil det maaske interessere Venner af dansk Psalmedigtning at blive bekjendt med dette¹⁾. Det kunde være ganske hensigtsmæssigt at sætte Palladius's Bearbejdelse ved Siden af, men da Psalmen er saa lang, vil jeg dog ikke gjøre det, men henvise dem, der ønske at anstille en Sammenligning, til Brandt og Helvegs ovennævnte Værk, og indskrænke mig til eet Vers, hvori Forandringen efter min Mening er ret mærkelig:

Gyldenstjerne.	Palladius.
Saa foer Kristus, som Profeterne havde sagt og spaaet om hannem for lange, til Helved med sin Guddomsmagt og frelste de fattige Fanger, som Djævlens forraadte med Falsk og Svig i Paradis forrædelig, saa ingen kunde hannem und- komme.	Kristus og ned til Helvede foer. at tage til Fange og binde den ganske Djævlens Magt saa stor. Derover han Sejer monne vinde: han krystede hans Hoved og Hel- vede brød. forhvervede det med sin Pine og Død. at vi skulle aldrig fordømmes.

I Haandskriftet findes endel Rettelser, der ere skrevne med samme Haand som det øvrige, men som det synes til en anden Tid end dette. Rettelserne har jeg optaget i Teksten og sat de oprindelige Udtryk i Noterne. Da Stroferne i Originalen ikke ere adskilte, har jeg heller ikke adskilt dem her, skjønt det undertiden kan være vanskeligt

¹⁾ Det findes en Samling af »Palladiana« (af Biskop L. Harboe) i Sjællands Bispearkiv. Det meste i denne Samling er nyere Afskrifter, men Gyldenstjernes Psalme har ganske Karakteren af at være den originale Optegnelse.

nok at udfinde dem, hvor Rimet er mangelfuldt (om Rythmus er der nemlig saagodtsom ingen Tale).

Jhesus.

O almechtigeste Gud fader wthi ewighed, wden all begyndelse oc ænde, Jegh troer paa tegh och wisselig wed, som skriften giffuer klart till kiende, at mett thin ord oc Guddoms krafft haffuer thu hemmelen och Jorden och altingh skabth och then fyrste mand och quinde.

Paa Jhesum Crist tror Jegh oc wist, hand er thin søn all eneste, wndfangen aff then Helligandz node och liist, oc føyd vtaff then reneste Jomfru Maria, then kyskeste mø, y then tro will Jegh leffue och dø, [ath frelse alle Cristne menneske¹).

Vthi Betlehem føydde [Maria syn søn²) oc meg jen kiølich broder, och bekiende³) hannem met syn ydmygh bøn, [at hun var bleffuen hans moder⁴). Hun widsthe well, hand war bode Gud och mand, thet bør os alle Cristne ath tro forsandt, om wi ville salig worde.

[Jeg troer och, at Cristus⁵) hand bleff oc forroyd aff jen syn eghen discipeler, hans naffn war Judas Iscariott, jen aff the xij aposteler, Hand solde syn Gud⁶) oc hemmerigh, och kiøbthe sigh pine ewinneligh, oc myshobtes thin guddoms Naade.

Tha Cristus Jhesus Gudtz⁷) enisthe søn wthi døtzens ffrykt oc fare langfredagh natt haffde giordth syn bøn wthi sued och blodige thoore, tha bleff hand fangen wtaff Jøderne, och forladth vtaff alle syn discipeler, saa yngen hannem hielpe torde.

Tha beviiste hand [meg ret broderlig kierlighed⁸) och lod sig fange och binde, [for hand vilde frij och ledig giøre meg vt aff all⁹) myn arffueligh synde, fro [helvedes

¹) Denne Strofe er senere tilføjet. ²) Oprindelig: hun teg jen søn.

³) Opr.: tackett. ⁴) Opr.: for hun motthe wære hans moder. ⁵) Opr.: Cristus thin søn. ⁶) Opr.: herre. ⁷) Opr.: thin. ⁸) Opr.: tegh sønlig lydighed. ⁹) Opr.: oc meg ret broderlig kierlighed, oc frelst meg fro.

pine¹⁾ och then euige dødth, for Adam y Paradis forbrød Gutz²⁾ budh, wnder euigh pine.

Szo leeyde the Cristum bunden frem, och giorde hannem sthoor pine och møde, hand fulde them som jet wskyldige lam, thet mand leder borth at døde, szo leeyde the hannem for dom och Retth wthi Cayfes hus then samme nat, som y skall faa at høre.

Bispen och the skrifflderde geck sammell y Raad och søgdthe om falske witne, vtaff ret dødelich avinde och hadh, ath the kunde vrsagh finde ath døde theris herre, sand Gud och mandh, ther brugdthe the løgen oc sparett Gutz sandt, och ackthet icke, at thet war synde.

The giorde hannem mange forackting oc spott then gantzke nat till ende, oc sloge hannem nese oc mund till blodz, thet giorde theres³⁾ thiener och suenne, the spytte fuld all hans hellig ansickth, szo hand war ynthet menneske ligh, som the hans skabeningh forwende.

Bispen och the skrifflderde besluthet jet Raad om morgen gantz betymeligh, saa toge the Cristum thet wskyldige blodh, och fulde hannem alle samdrecktelig for Poncii Pilati dom, the skyllinger och wintnesbyrd, the bare fram, war løgen och dickthet falskeligh.

Pilatus [hand frykthet oc tog i beraad at dømme Cristum till døde for vsand sag oc for avindh oc haad, Thet thuorde hand icke gøre, szo tog hand Cristum⁴⁾ y Rodhusett till seg, och lod hudstryge hannem ynckeligh, szo hans dyrbar blodh thet rand po Jorden nedh.

Hans tiener the giorde jen krone vtaff torn, the skarpeste mand kunde finde, slig pine och plaffue haffde aldrig till forn wærett sieet vtaff mand heller quinde, then tryckthe the vthi hans bare houdpande, so blodhet offuer all hans legome rand, hans macht mon fast forswinne.

¹⁾ Oprindelig: dieffuelen. ²⁾ Opr.: thin. ³⁾ Opr.: hans. ⁴⁾ Opr.: war wiis och well forstodh Jhesu Cristi wskyldighed, Thi betænckte hand (mod Jødernes forbundt) jet rodh at frelse Cristum sit liiff ther met, och tog hannem ynd.

Szo kaste the wtoffuer hans blodige¹⁾ krop jet gammeltd purpur klede, met spe och spott resdthe the hannem op, Pilatus lod hannem ledhe till dörren, som Jøderne forsamlet stod, tha robthe the alle met blodgierig mod, bad korsfeste hannem till døde.

Pilatus hand suarett och sagde them sandt, Jegh kand icke andhet fornemme, end thette er jen vschuldige mand, huor for schall Jeg hannem dømme, tha robthe alle Jøderne huer och jen, tha estu icke keyserens wen, om thu lader hannem vndkomme.

Pilatus hand gaff ther well po acht the schyllinger, som Jøderne framförde, the sagde, Cristus forbød att giffue keyseren schat, thi burde hannem at dömmes till døde, Tha frykthet hand mere for keyserens hadh end for Cristi retferdigh sag, som mange des werre end nw gjører.

Tha dømde Pilatus mod jen ret forstand, efter Jødernes begere och wilie, och tuode szin hender y jen molling met vand, och sagde segh at wære vschuldige wtaff then retferdich mands blod, och bad Jøderne see till, huad the haffde giort, oc lod them so Cristum fyllge.

Szo toghe the Christum och liedde hannem frem ath korsfesthe hannem till døde, thet suere kors lagde the paa hannem, hand bar thet met stor angest och møde, oc mange the menneske, som ther fulde met, besyrghet hans pine met suck och graad, szo bør os och alle at gjøre.

Szo rychte the Cristum blodt nøgen vd aff alle syn blodige kleder, so ther fulde met bode kiødt²⁾ och hud, hans Krop begunte at bløde, och all hans schabning war platt foruend for alle the mennesche, hannem før haffde khiendt, ther offuer motte hierther bløde, och som ynckeligt och sørgligt er at høre³⁾.

Szo kaste the Cristum paa korset ned, hans hender och føder vdstrakthe, och sloghe them ygemmell met horde Jernspeger till korsett, saa langth the rakthe, och reysde

¹⁾ Oprindelig: nøgene. ²⁾ Opr.: skind. ³⁾ Den sidste Strofe er senere tilføjet.

saa korset op met macht, then pine yndtill Cristi hierte stack wden twill, huo thet wil ackte.

Ther hengde Cristus myn frelser mand vti suareste døtzens pine, hans blod forrand och machten forsuand, thet waret wel y iij tymer, saa gaff hand op syn guddoms and, och befolen y sin hemmelsche Faders hand, och døde for synderne myne.

Siden ginge the arme Jøder fram, och lod thet them icke fortryde, the ackthet thet huercken for synd hellder skam, oc stack op Cristi siide, egieummell hans hierte jett skarper spyd, szo ther rand wd bode wand och blodh, sancte Hans thet klart beskriffuer.

Josep vtaff Aramathia hand lod segh thet forbarme, och lod Cristi legomme aff korsett tage, oc tog thet vti sin arme, och suøbthe thet vti jett linett klede, och begroff thet efter then Jødische seedh vti jen stheengraff well forwarett.

Szo foor Cristus, som profeterne haffde sagdth och spødt om hannem for lange, till helued med sin guddoms macht, och frelste the fattige fanger, som diefflen forroyde met falsk och swig y Paradiis forredelich, saa yngen kunde hannem wndkomme.

Wthi morgen stund paa tridie dagh stod Cristus op aff døde met siell och krop, som hand haffde sagdt, och geck frii fro alle the Jøder, som war till skicktet ath bevoge hans graff, Gutz engell betog them all theres krafft, the loug alle, som the war døde.

Siden Cristus opstod, tha bleff hand her y xl dage y Jøderige, och hugsualet sine discipeler met mange fortrøstninger myldelig, hand bad aposteler gaa bort och predicke hans ordh offuer gantze werden for alle creatur, huo som døbes och troer schall salich bliffue.

Cristus Jhesus met sin hand och mund gaff hand them alle welsignelse, och rakthe op syn hender y samme stund, och foor szo op till hemmels, och sidder hoos Gutz faders høyre hand, oc sende them ygen then Helligand met mange wunderlich forstandelse.

Jeg tror, at po then siste dag schall Cristus ygien komme vtaff hemmelen met sin guddoms macht retferdelich at dømme till hemmerigs glede the welsignede børn, the forbandhet giffuer hand theres retthe løn y then euige yld at brende.

Thet bør os och alle at tro for santh, om wii wille salich bliffue, ath Gud then mylde Helligand vti Gutz faders riige er hand en Gud fuldkommelich met Gud Fader och søn v-atskellich wti alle guddoms lige.

Jeg tror po Gud then Helligand, hand schall meg styre oc rode, oc forøge myn tro met rett cristeligh forstandt, oc giffue meg vtaff syn node met ret kierlighed at frykte myn Gud, samtycke hans wille oc holde hans bodh, szo kand meg aldrig schade.

Jeg tror, at Gud then Helligand hand er os alle til rede, jen hielpere och hugsualer mand, och giffuer os trøst oc glede, som kaller paa hannem y sorg och nød met stadich tro y liffue och død, them will hand aldrig forlade.

Ffuldkommelich er thet och myn tro, at then hellich kristelich kirke, huo thet will wide och ret forstho, thet haffuer icke andhet at mercke end alle gode hellige menneskes samfund, som holder Gutz bud met cristelig forbund oc elsker huer ander aff hierthet.

Jeg tror och wed thet wisselich, at Gud myn hemmelske fader hand er megh myld och myskundelich, och will all myne synder forlade all æneste for Cristi død och pine, som hand haffuer liid for synderne myne, nor Jeg them hiertelich fortryder.

Jeg tror, at paa then siste dagh, nor Cristus kommer at dømme bode leuendes och døde, som hand haffuer sagdt, tha schall Jeg met siel och legeme opstande formeddelst Gutz wunderlich mackt met alle the mennesche, som Gud haffuer schabt, och alle for dommen ath komme.

Thet er myn trøst och stadich tro, at Cristus myn kiere broder schall giffue meg thet euighe lifff och roo hoes Gud myn hemmelsche fader till euig thid met glede och

frøyd for sin horde pine och bitter død, hand lader meg
 aldrig forfare, Thi kand meg aldrig skade, amen.
